

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Důvody umístování dětí do dětských domovů

Iva Šilarová

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Iva Šilarová
Osobní číslo: H10292
Studijní program: B6107 Humanitní studia
Studijní obor: Humanitní studia
Název tématu: Důvody umístování dětí do dětských domovů
Zadávající katedra: Katedra věd o výchově

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V bakalářské práci se zaměřím na problematiku umístování dětí do dětských domovů. V teoretické části práce budu definovat pojmy jako rodina a její důležitost pro vývoj jedince. Dále uvedu rozdíly mezi náhradní rodinnou a ústavní péčí a jejich rozdělení. Zvláštní pozornost budu věnovat dětským domovům. Cílem praktické části je prezentovat výsledky kvalitativního šetření. Prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s vedením a vychovateli v Dětském domově v Dolní Čermné chci zjistit, jaké jsou nejčastější důvody umístování dětí do dětských domovů. K zjištění těchto informací využiji také metody analýzy dokumentů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

MATĚJČEK, Z. a kol., Náhradní rodinná péče, Praha, 1999.

MATOUŠEK, O., Ústavní péče, Praha 1999.

NAKONEČNÝ, M., Sociální psychologie, Praha, 2009.

KRAUSOVÁ, L. ? NOVOTNÁ, V., Sociálně-právní ochrana dětí, Praha, 2006.

PÁVKOVÁ, J. a kol., Pedagogika volného času, Praha, 2008.

SOBOTKOVÁ, I., Psychologie rodiny, Praha, 2007.

ŠVARÍČEK, R., Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, Praha, 2007.

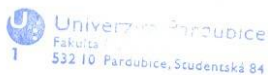
Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Marcela Ehlová**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **28. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. října 2012

Prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 24. 3. 2013

Iva Šilarová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Marcelé Ehlové za poskytnutí odborných rad a cenných připomínek při tvorbě této práce.

Mé poděkování patří také pracovníkům Dětského domova Dolní Čermná za ochotné jednání, spolupráci a poskytnutí potřebných informací.

Ráda bych také poděkovala své rodině a přátelům za podporu, trpělivost a povzbuzování v době mého studia.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá důvody umístování dětí do dětských domovů. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení základních pojmů z oblasti rodiny, náhradní rodinné a ústavní péče. Cílem praktické části je zjistit, jaké důvody umístování dětí se objevují v Dětském domově Dolní Čermná.

KLÍČOVÁ SLOVA

rodina, ústavní péče, dětský domov, náhradní rodinná péče

TITLE

The reasons for placing children into Children's Homes

ANNOTATION

This thesis is referring to the reasons of children's placement in Children's Homes. The theoretical part is focused on explaining the basic concepts of family, foster and institutional care.

The practical part is to find out the reasons placement of children who appear in the Children's Home Dolní Čermná.

KEYWORDS

family, Institutional Care, Children's Home, Foster Care

Obsah

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	10
1.1 Základní potřeby dítěte	10
1.2 Funkce rodiny	11
1.3 Charakteristické znaky současné rodiny	12
1.4 Vyživovací povinnost	14
1.5 Rodičovská zodpovědnost	14
2 NÁHRADNÍ PÉČE	15
2.1 Náhradní rodinná péče	15
2.2 Ústavní péče	18
2.3 Plánované reformy	21
3 DŮVODY UMÍSTĚOVÁNÍ DĚTÍ DO NÁHRADNÍ PÉČE	24
PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 CÍLE VÝZKUMU	31
5 VÝBĚR RESPONDENTŮ	32
6 POUŽITÉ METODY	33
7 POPIS DĚTSKÉHO DOMOVA DOLNÍ ČERMNÁ	35
8 PŘÍPADOVÉ STUDIE	37
8.1 Kasuistika č. 1	37
8.2 Kasuistika č. 2	40
9 ZÁVĚRY VÝZKUMU	43
10 ZÁVĚR	46
11 BIBLIOGRAFIE	47

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolila „Důvody umístování dětí do dětských domovů“. Toto téma jsem si vybrala z důvodu aktuálního přeplnění dětských domovů, a také kvůli chystané reformě v této oblasti. Jedná se konkrétně o změnu těchto dvou zákonů: zákon o sociálně-právní ochraně dětí a zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. V Dětském domově Dolní Čermná jsem v rámci studia absolvovala odbornou praxi, to bylo důvodem, proč jsem svůj výzkum realizovala právě tam.

Dětský domov je jednou z institucí, která zajišťuje náhradní péči dětem, jež jsou odebrány svým rodičům. Dětský domov plní funkci vzdělávací, výchovnou a sociální. Trendem posledních let byla transformace dětských domovů na tzv. dětské domovy rodinného typu. Jedná se o snahu přiblížit život v dětském domově co nejvíce životu v běžné rodině.

Napříč společnostmi koluje mnoho mylných informací týkajících se dětských domovů. Lidé si často myslí, že děti z dětských domovů nemají ani jednoho rodiče. Další nepravdivou představou je, že děti smutně stojí u brány dětského domova a čekají na to, až si je někdo vezme do péče. Málokdo z nich má však představu o tom, čím si dítě za svůj krátký život muselo projít a co muselo vytrpět.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, na část teoretickou a část praktickou.

Cílem teoretické části je seznámit čtenáře se základními pojmy z oblasti náhradní rodinné a ústavní péče. Nejprve se zabývám pojmem rodina – jakožto základní složkou společnosti. Vyzdvihuji potřebu funkční milující rodiny pro zdravý vývoj jedince. Mimo jiné uvedu charakteristiku dnešní rodiny a funkce, které by měla každá rodina plnit. Dále se budu zabývat náhradní rodinnou a ústavní péčí, vysvětlím, jaký je mezi nimi rozdíl, a uvedu také jejich dělení. V této kapitole uvádím stávající pravidla pro umístění dětí do náhradní péče. Další kapitola je věnována chystané reformě v oblasti ústavní péče. Jedním bodem této reformy je zrušení kojeneckých ústavů do roku 2014 a značné omezení počtu dětských domovů v následujících letech. Pokusím se zde porovnat pozitivní a stinné stránky připravované reformy.

Cílem praktické části je zjistit, jaké jsou nejčastější důvody umístování dětí do dětských domovů. Prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s vedoucími pracovníky a zaměstnanci Dětského domova Dolní Čermná a pomocí analýzy dokumentů chci zjistit, jaké jsou důvody umístování dětí do Dětského domova Dolní Čermná. Jako design kvalitativního výzkumu zvolím případovou studii.

Jako hlavní výzkumnou otázku jsem si zvolila:

- **Jaké důvody umístění dětí do dětského domova se objevují v Dětském domově Dolní Čermná?**

Z důvodu širokého záběru této otázky jsem hlavní výzkumnou otázku rozpracovala do následujících pěti specifických podotázek:

- **Z jakých socioekonomických a bytových podmínek dítě pochází?**
- **Jaký je zdravotní stav dítěte?**
- **Jaký druh zanedbávání je u dítěte patrný?**
- **Jaká existuje spolupráce dětského domova s rodiči dětí?**
- **Jaký zájem projevují rodiče o své děti, které jim byly odebrány?**

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

„Rodinu současnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existuje rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Základem rodiny ve všech dosud známých společnostech je dyadický pár – muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Rodina je tedy postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které má trvalejší ráz, a na příbuzenství. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk.“¹

Rodina je místo, kde by mělo dítě najít útočiště před okolním světem, před problémy, násilím a mělo by být chráněno. Rodina je základním kamenem, od kterého se odráží další vývoj dítěte. Dítě by v rodině mělo pociťovat lásku a cítit, že je chtěné. Vztahy mezi rodiči a dětmi by měly fungovat spíše na úrovni přátelské než přísně direktivní. Děti i rodiče by měli dodržovat práva a povinnosti, která jsou jim stanovena.

„Rodiče nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí při tom být zájem dítěte.“²

Pokud mluvíme o rodině, která plní všechny funkce, jedná se o rodinu **funkční**. Jestliže rodina neplní některé funkce, ale nejsou tak závažné, aby zásadně negativně ovlivňovaly vývoj dítěte, hovoříme o rodině **afunkční**. Dochází-li v rodině k poruchám, které vedou k zásadně negativnímu ovlivnění dítěte, mluvíme o rodině **dysfunkční**.³

1.1 Základní potřeby dítěte

Podle Dunovského rozlišujeme tři základní potřeby dítěte, které je nutné uspokojovat, aby probíhal pozitivní vývoj dítěte:

- **Biologické potřeby** – ty zahrnují především potřebu příjmu potravy, tekutin, dostatečné teplo, potřebu adekvátní stimulace a potřebu uspokojivé péče, nutnost zajistit optimální vývoj dítěte.
- **Psychologické potřeby** – dítě potřebuje optimální množství podnětů, potřebuje mít pocit jistoty (především ve vztazích s rodiči) a také si uvědomovat vlastní identitu.

¹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 78. ISBN 80-7315-004-2.

² NEW YORK. Úmluva o právech dítěte. článek 3. odstavec 1. in: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>, článek 3. odst. 1. 1989.

³ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 79. ISBN 80-7315-004-2.

- **Sociální potřeby** – dítě potřebuje lásku, bezpečí, potřebuje cítit, že je chtěné a potřebuje si osvojit zdravý životní styl a návyky.

1.2 Funkce rodiny

Jak již bylo řečeno, funkční rodina je důležitý základ pro zdravý vývoj každého jedince. V tomto kontextu je nutné, aby rodina plnila určité funkce. Funkce rodiny nejsou stálé, ale v průběhu dějin a společenského kontextu se mění. Mění se obsah některých jejich funkcí, některé ztrácejí význam a některé funkce úplně mizí. Význam některých funkcí se zužuje, některých se naopak rozšiřuje.

Podle Krause plní rodina tyto následující funkce:⁴

- **Biologickoreprodukční funkce** – tato funkce je důležitá jak pro jedince, tak pro celou společnost. Pro vývoj společnosti je nutné, aby se rodil dostatečný počet dětí, a tím by byla zajištěna perspektivní budoucnost společnosti. Význam této funkce se sice v průběhu času příliš nemění, ale pro rodiny ve vyspělých zemích je v současné době dítě chápáno jako překážka. Jak muži, tak ženy si nejprve budují kariéru. Nejdříve studují, poté si chtějí zajistit dobré pracovní místo, nashromáždit dostatečné množství financí a na rodičovství jim nezbyvá tolik času. Toto dokazuje i fakt, že se stále zvyšuje průměrný věk u žen, které čekají děti. Existují dokonce i páry, které o dítěti vůbec neuvažují. Alarmující je fakt, že v roce 1999 se v České republice narodil nejmenší počet dětí za celé 20. století.
- **Sociálně-ekonomická funkce** – rodina je mimo jiné chápána také jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny vykonávají určité zaměstnání a tím se zapojují do výrobní nebo nevýrobní sféry. Zároveň jsou také spotřebitelé služeb, na čemž je závislý trh. Problém nastává při vzniku nepříznivé finanční situace rodiny. Tato situace může být způsobena například nezaměstnaností nebo čím dál větším zvyšováním životních nákladů. V takových případech rodina už dostatečně neplní sociálně-ekonomickou funkci, protože není schopna aktivně ovlivňovat trh.
- **Ochranná funkce** – spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, zdravotních, hygienických) u dětí, i všech dalších členů rodiny. V této oblasti je nutná větší zainteresovanost rodiny než dříve – pacienti jsou propouštěni dříve

⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

z nemocnic a z ozdravoven do domácího ošetřování, pacient si musí stále více lékařských úkonů hradit sám atp.

- **Socializačně-výchovná funkce** – rodina je první sociální skupina, se kterou přijde dítě do kontaktu. Je důležité, aby si dítě osvojovalo správné návyky k životu a správné chování ve společnosti. Dítě by se mělo naučit vše potřebné, aby nemělo problémy začlenit se do běžného života. Tato funkce však platí i obráceně, kdy například děti mohou učit své rodiče nebo prarodiče zacházet s moderními komunikačními technologiemi atp.
- **Funkce rekreační, relaxační a zábavná** – relaxace a zábava je potřebná pro všechny členy rodiny, především pak pro děti. Je dobré dbát na společné trávení volného času, společné dovolené, rozvíjení společných aktivit atp.
- **Emocionální funkce** – tato funkce je základní a nezastupitelná. Pocit zázemí, lásky a opory lze nalézt pouze v rodině, žádná instituce tuto funkci nemůže zastoupit. V posledních letech se však objevuje absence této funkce. Rodiče jsou zaneprázdněni a nevěnují dětem takový čas a emoční oporu, jakou by potřebovaly. Tím se zvyšuje počet citově deprivovaných a týraných dětí.

1.3 Charakteristické znaky současné rodiny

Tak, jak se postupem času mění funkce rodiny, tak se liší i charakteristické znaky rodiny. V tomto kontextu můžeme mluvit o rozpadu tradiční rodiny a nastává jev tzv. krize rodiny. V západních zemích pozorujeme tento jev od 80. let 20. století. Tuto krizi můžeme nejlépe vidět na příkladech, kdy se 50 % manželství rozpadá. Jedinci proto čím dál méně vstupují do manželství a své děti vychovávají ve volných vztazích.

Dnešní rodina má podle Krause tyto znaky:⁵

- **Demokratizace uvnitř rodiny** – oproti dřívějším dobám má dnes žena více práv a povinností, které dříve patřily výhradně muži. Muž ztratil výhradní postavení v rodině. Děti dnes také více zasahují do chodu rodinného života. Pro dítě je důležité být vychováváno oběma rodiči. Od obou se totiž učí, jak fungují partnerské vztahy. V kontextu s krizí rodiny nastává problém, kdy jsou děti vychovávány pouze jedním rodičem, a proto jim tento partnerský model chybí.
- **Izolovanost rodiny** – rodina se určitým způsobem uzavírá od vnějšího okolí. Jedinci dnes žijí odděleně od jiných generací, slábne význam sousedských vztahů.

⁵ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

Rodina se chce také izolovat od záplavy podnětů z přetechnizovaného a mediálního světa.

- **Zmenšení rodiny** – v dnešní době žije mnoho jedinců v jednočlenných domácnostech a zvyšuje se počet svobodných matek. V kontextu s izolací chybí jedincům silné sociální vazby, o které by se mohly opřít. Problémy a krize v rodině pak často končí rozpadem této rodiny.
- **Dezintegrace** – dříve byly rodiny zvyklé se společně scházet, komunikovat, řešit společně své problémy. V dnešní době narůstá počet rodin, kde se členové rodiny doma spíše mívají a komunikují spolu minimálně. Rodiče se o děti přestávají zajímat a děti si začínají žít vlastním životem. Obvykle se to projevuje deviantním stylem života dítěte.
- **Zatížení rodičů pracovními povinnostmi** – z tohoto důvodu nemají rodiče čas na relaxaci, ani na smysluplné trávení času s dětmi. Vzniká tak již zmíněná dezintegrace. Toto pracovní zatížení a nevěnování si dětí rodiče často kompenzují tím, že své děti zahrnují neúměrným množstvím materiálních a peněžních darů. Neúměrné zahrnování dary se odráží v hodnotovém žebříčku dítěte a v charakterových vlastnostech – dítě si peněz neváží a neumí s nimi hospodařit, děti jsou sobecké, neskromné atp.
- **Dvoukariérové rodiny** – v důsledku emancipace roste vzdělanost, kvalifikovanost a zaměstnanost žen.
- **Vysoký počet rozvodů** – Česká republika patří k zemím s nejvyšším počtem rozvodů – rozvádí se okolo 50 % párů. Dítě vyrůstá v neúplné rodině, což se může odrazit na jeho psychickém vývoji. Při rozvodu je dítě v dlouhodobém stresu, mívá úzkostné stavy a rozvod rodičů si může dávat za vlastní vinu. Tlak z rozvodu rodičů se později u dítěte může projevit tak, že má jedinec problémy při hledání partnera, může být promiskuitní, může páchat nějakou deviantní činnost.
- **Diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně** – v dnešní době je mnoho rodin, které mají velmi nízké příjmy. Tuto špatnou ekonomickou situaci obvykle řeší půjčkami, které však nejsou schopni splácet. Tato situace může vést k exekuci, popřípadě až k bezdomovectví. Tato situace se negativně projevuje na socializačním procesu dítěte. Děti z takto slabých sociálních rodin bývají často obětmi šikany. Do složité socioekonomické situace se nejčastěji dostávají mladé rodiny s dětmi.

1.4 Vyživovací povinnost

Vyživovací povinnost vyplývá ze zákona 94/1963 Sb. o rodině. Jedná se o povinnost, kterou je rodič dítěte povinen přispívat na výživu a životní úroveň dítěte. Vyživovací povinnost trvá do doby, dokud se nejsou děti schopny samy žít. Tato povinnost platí i mezi manželi. Vyživovací povinnost mají i děti, které jsou schopny se samy žít, vůči svým rodičům, pokud to potřebují. Vyživovací povinnost náleží oběma rodičům a nezaniká po rozvodu.⁶

1.5 Rodičovská zodpovědnost

Rodičovská zodpovědnost vyplývá také ze zákona 94/1963 Sb. o rodině. Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností rodiče vůči svému nezletilému dítěti. Jedná se především o péči o jeho zdraví, tělesný a mravní vývoj. Rodičovská zodpovědnost se také vztahuje na zastupování nezletilého dítěte a na správu jeho jmění. Rodiče jsou při výkonu těchto práv povinni chránit zájmy svého dítěte. Rodičovská povinnost náleží oběma rodičům a po rozvodu nezaniká. Soud ovšem může v určitých situacích omezit, popřípadě zrušit rodičovskou zodpovědnost. Soud omezuje rodičovskou zodpovědnost v případech, kdy rodič řádně neplní povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, nejedná v zájmu dítěte. Soud přesně stanoví práva a povinnosti, na které se omezení vztahuje. Pokud rodič zneužívá svou rodičovskou zodpovědnost nebo ji závažným způsobem zanedbává, soud jej rodičovské zodpovědnosti zbaví. Po zbavení rodičovské zodpovědnosti ale nezaniká vyživovací povinnost.⁷

⁶ ČESKO. zákon č. 94/1963 Sb. ze dne 20. března 2012. o rodině.

⁷ ČESKO. zákon č. 94/1963 Sb. ze dne 20. března 2012. o rodině.

2 NÁHRADNÍ PÉČE

„Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.“⁸

Ke svěřeni dítěte do náhradní péče dochází v případech, kdy se rodiče o své dítě nemohou, nechtějí nebo neumí postarat a tím je ohrožen další vývoj dítěte.

Náhradní péči rozdělujeme na **náhradní rodinnou péči** a **ústavní péči**. O svěřeni dítěte do náhradní péče vždy rozhoduje soud.

V každé společnosti existují děti, které jejich matka nechce, nebo se o dítě nemůže starat, či není žádoucí, aby se o dítě starala. Pokud dojde k odebrání dítěte matce, dítě putuje do náhradní rodinné nebo ústavní péče. Ústavní péče by měla být vždy pouze krajním řešením situace. Existují však případy, kdy je umístění dítěte do ústavní péče žádoucí. Jedná se především o případy dětí, které potřebují krátkodobé umístění (například nemoc matky). Dalším příkladem jsou sourozenci, u kterých není žádoucí, aby byli odloučeni. Skupinou, pro kterou je ústavní péče vhodná, jsou také silně psychicky a fyzicky zanedbávané děti. Pro ně může rychlé umístění do ústavní péče znamenat i záchranu života.⁹

2.1 Náhradní rodinná péče

Opatření v rámci širší rodiny

„Zkušenosti ukazují, že je stále dost dětí, které přicházejí a zůstávají v ústavní péči a které by mohly přejít do péče prarodičů nebo blízkých příbuzných, kdyby sociální služba tyto možnosti důkladně prověřila nebo kdyby svým působením takové možnosti vytvořila.“¹⁰

Situace dítěte v rodině příbuzných je specifická a liší se od situace v rodině vlastní, adoptivní nebo pěstounské. Je nutné těmto příbuzenským rodinám poskytnout potřebnou pomoc a vedení, kde to bude potřeba.

⁸ NEW YORK. Úmluva o právech dítěte. článek 3. odstavec 1. in: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>, článek 3. odst. 1. 1989.

⁹ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychické deprivace v dětství*, 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

¹⁰ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychické deprivace v dětství*, 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 345. ISBN 978-80-246-1983-5.

Pokud toto rozhodnutí neohrožuje zájem dítěte, je pro něj jistě vhodnější, vychovávají-li ho dále blízcí příbuzní. Dítě tyto osoby zná a není pro něj tak těžká adaptace na nové prostředí.

Adopce = osvojení

Adopce je zatím nejlépe legálně podloženou formou náhradní rodinné péče. Jedná se o stav, kdy manželé přijímají za své cizí dítě. Adoptivní rodiče získávají všechna práva a povinnosti vlastních rodičů. Rodiče tedy přijímají jak rodičovskou zodpovědnost, tak vyživovací povinnost. Dítě získává všechna práva a povinnosti vlastního dítěte a zanikají práva a povinnosti k původní rodině. Dojde také k vydání nového rodného listu dítěte, ze kterého jsou vymazáni původní biologičtí rodiče a jsou dopsáni adoptivní rodiče. Po právní stránce je tedy adoptivní rodina totožná s biologickou rodinou.

O adopci rozhoduje soud na žádost osvojitele. Adoptovat je možné pouze dítě nezletilé, starší jednoho roku a musí být tzv. právně volné. *„Znamená to, že jejich rodiče se jich vzdali hned po narození a toto svoje rozhodnutí stvrdili po uplynutí ochranné lhůty, která trvá šest týdnů, nebo je splněna doba tzv. kvalifikovaného nezájmu, což je u novorozenců dva měsíce, u starších dětí šest měsíců.“*¹¹

Nejčastěji jsou adoptovány děti do tří let věku, které jsou zdravé a jsou příslušníky stejného etnika jako adoptivní rodiče.

Motivace, které vedou jedince k osvojení dítěte, jsou různé, ale bývají méně altruistické než při pěstounské péči. Nejčastěji si chtějí dítě osvojit bezdětné páry, které touží po dítěti, ale z různých důvodů nemohou mít vlastní. Protože se při osvojení stávají právně rodiči dítěte, nemusí mít strach z kontaktu s původní rodinou a z toho, že by dítě mohlo být svěřeno zpět do původní rodiny. Jejich motivace je tedy zjevná, ale spíše nedobrovolná. Proto je nutné sledovat další motivy, které vedou k adopci a také sledovat očekávání, aby rodiče nebyli posléze zklamáni a dítě neprožilo další nepříjemnou zkušenost. Samozřejmě to neznamená, že všechny bezdětné páry jsou špatnými osvojiteli. Mohou svou roli přijímat velmi pokorně a z mnoha osvojitelů se posléze stávají kvalifikovaní pěstouni.

Rizikovou skupinou osvojitelů bývají rodiče, kterým zemřelo dítě. Je nutné zjistit, zda se nesnaží pouze smazat bolestnou stopu v srdci a chybějící místo vyplnit novým dítětem.

„Často se setkáváme s výrokem: Záleží nám na tom, aby dítě bylo jenom naše. Dítě – žádný člověk – však nemůže být majetkem druhého člověka, a je dobré k jakékoli formě přijetí

¹¹ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 15. ISBN 978-80-262-0065-9.

*dítěte takto přistupovat. Respektováním faktů, které nemůžeme změnit, lze předejít mnohým zklamáním a nereálným očekáváním.*¹²

Pěstounská péče

Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní péče, zprostředkovaná pěstouny. Jedná se o smluvní akt, kde pěstoun přebírá dohled nad výchovou daného dítěte. Za péči dostávají pěstouni finanční odměnu.

Na rozdíl od adopce se pěstouni nestávají vlastními rodiči dítěte. Jsou to vždy manželé, kteří jsou povinni o dítě pečovat. Pěstouni přebírají určitá práva a povinnosti rodičů, ale nemají vyživovací povinnost. Právo spravovat majetek a zastupovat dítě mohou pouze v běžných věcech.

Pěstounská péče se uplatňuje u dětí, které nemohou být z nejrůznějších důvodů adoptované. Obvykle se jedná o děti starší tří let, které nejsou zcela zdravé, jsou jiného etnika nebo jsou součástí větších sourozeneckých skupin, u kterých není vhodné, aby byli rozděleni. Dále se jedná o případy, kdy sice rodiče mají zájem o své dítě, ale nemají dlouhodobé podmínky pro výchovu dítěte.

Podle statistik bylo na konci roku 2011 v pěstounské péči bezmála 15 000 dětí, z toho 510 bylo zdravotně postižených.¹³

Motivace vedoucí k přijetí dítěte do pěstounské péče jsou z části podobné jako u adopce. Samozřejmostí je touha po dítěti, ale tato touha má altruističtější pozadí než u adopce. Lidé touží udělat ve svém životě něco užitečného a pěstounství je jedna z možností. Nejčastějším motivem bývá pomoc dětem v ústavní péči, které nejsou vhodné pro adopci. Tato schopnost obětovat se v sobě nese jak pozitivní, tak negativní stránky. U pěstouna hrozí, že přecení své síly, snaží se zachránit co nejvíce dětí bez ohledu na vlastní rodinu a vlastní energii. Dále pokud se vynaložená energie nesetká s úspěchem, je zde i riziko odvržení dítěte. Jedním diskutovaným motivem jsou finance. Někteří autoři tento motiv odmítají, že je nereálný, ale v praxi je možné se setkat s jedinci, kteří se na úřadech ptají, jak moc postižené dítě si musejí vzít, aby se jim to vyplatilo. Finanční motivy jsou v tomto případě nepřijatelné.

¹² ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 19. ISBN 978-80-262-0065-9.

¹³ *Statistická ročenka ČR 2011* [online]. 12. 10. 2012 [cit. 2013-01-10]. dostupné z: <http://www.vzd.cz/statisticka-rocenka-cr-2011>.

Poručenství

V případě smrti rodičů nezletilého dítěte, nebo pokud je pozastavena nebo zrušena rodičovská zodpovědnost určuje soud dítěti poručníka. Poručníka často navrhnou rodiče, a pokud to neodporuje zájmu dítěte, bývá jím i ustanoven. Pokud rodiče poručníka nenavrhnou, poručníkem bývá ustanoven obvykle někdo z příbuzných, popřípadě i jiná osoba. Pokud soud žádnou takovou vhodnou osobu nenalezne, stává se poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte, který má povinnost dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek. Při některých závažných rozhodnutích musí informovat soud.¹⁴

Hostitelská péče

V ústavech pobývá mnoho dětí, které jsou potomky tzv. „ústavních dětí“, což znamená, že jejich rodiče taktéž vyrůstali v ústavu. Je to zapříčiněno patrně tím, že osobám, které byly do dospělosti vychovány v ústavu, chybí zkušenost s běžným životem ve funkčních rodinách a hierarchií mezilidských vztahů. Obvykle mají i jiný žebříček hodnot a nedokáží správně pečovat o své dítě a správně ho vychovávat.

Pro děti dlouhodobě vychovávané v ústavní péči byl vytvořen nový druh náhradní rodinné péče, známý jako hostitelská péče. Jedná se o princip, kdy si hostitelská rodina vezme na pobyt k sobě domů dítě z ústavu. Jedná se obvykle o dítě starší, které pobývá v ústavu dlouhou dobu. Pokud se podaří navázat vztah, umožní dítěti utvořit si zázemí a jistoty i po odchodu z ústavu. Rodina mu poskytuje různé zkušenosti a předkládá obraz, jak vypadá běžná rodina. Jezdí s dětmi na výlety, chodí nakupovat atp.

Problémem této formy náhradní péče je, že není ukotvena v zákoně. Hostitelská rodina poskytuje způsob dobrovolnické činnosti. Chybí jasná kritéria propouštění dětí na hostitelské pobyty. Dále by měly být poukazovány finance k zajištění potřeb dítěte v hostitelské rodině.¹⁵

2.2 Ústavní péče

Ústavní péče se liší od náhradní rodinné péče tím, že výchova klientů neprobíhá v rodině, ale je zastoupena organizací – ústavem, kde péči zajišťují profesionální zaměstnanci ústavu.

¹⁴ ČESKO. zákon č. 94/1963 Sb. ze dne 20. března 2012. o rodině.

¹⁵ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

„Ústav je zvláštní fenomén: personál je v něm zaměstnáván jako v jakékoliv jiné organizaci, pro klienty je však ústav dočasnou nebo trvalou náhradou domova. Tento rozdíl v očekáváních a postojích je ústředním problémem ústavní péče. Personál považuje klienty za objekt své práce, klienti chtějí být individuálními subjekty.“¹⁶

Pro děti umístěné v ústavech je mnohem těžší na sebe upoutat pozornost dospělého. Děti jsou ovlivněny tím, že se u nich denně střídají směny dospělých, kteří mají na starost několikačlennou skupinku dětí, kde je těžké se nějak vyčleňovat. U ústavních dětí se proto může objevit tzv. **deprivační syndrom**. Ten se projevuje tak, že tyto děti jsou v porovnání se svými vrstevníky z rodin pomalejší, bojácnější a ve vztazích k lidem bývají přelétavější.¹⁷

Jako ústavní péči chápeme péči probíhající v kojeneckých a diagnostických ústavech, v dětských domovech, v dětských domovech se školou a ve výchovném ústavu.

Kojenecký ústav

Kojenecký ústav je zřízen pro nejmladší děti, zpravidla do jednoho roku věku. Ústav slouží dětem, které jsou ohroženy týráním či zneužíváním. Dále jsou zde umístěny děti, jejichž rodiče je opustili, nebo zemřeli. Další skupinou dětí umístěných v kojeneckých ústavech jsou děti závažně zdravotně postižené. V kojeneckém ústavu jsou také děti, jejichž rodiče jsou vážně nemocní a po určitou dobu se o ně nemohou v dostatečné míře starat.¹⁸

Diagnostický ústav

Diagnostický ústav bývá prvním ústavem, kterým dítě projde. Délka pobytu bývá 8 týdnů. Na základě diagnostického vyšetření je dítě umístěno do dětského domova, dětského domova se školou nebo výchovného ústavu. Dále informuje orgány sociálně-právní ochrany o dětech vhodných k osvojení nebo adopci. Diagnostický ústav je také určen dětem s poruchami chování, o jejichž pobyt v ústavu požádaly osoby zodpovědné za jejich výchovu.

Diagnostický ústav plní tyto funkce:¹⁹

- a) Diagnostickou – vyšetření dítěte formou pedagogických a psychologických činností.

¹⁶ MATOUŠEK. O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: Slon, 1999. s. 17. ISBN 80-85850-76-1.

¹⁷ MATOUŠEK. O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1.

¹⁸ MATOUŠEK. O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1.

¹⁹ ČESKO. zákon č. 333/2012 Sb. ze dne 19. září 2012. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

- b) Vzdělávací – zabývá se zjišťováním dosažených znalostí dítěte, stanovují se specifické vzdělávací potřeby dítěte.
- c) Terapeutickou – snaha nápravy poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte.
- d) Výchovnou a sociální – zaměřuje se na sociálně-právní ochranu dítěte, dále podle potřeby zprostředkovává zdravotní vyšetření dítěte.
- e) Organizační – zvolení zařízení, kam bude dítě umístěno.
- f) Koordinační – směřování k sjednocování odborných postupů ostatních zařízení.

Dětský domov

Do dětského domova jsou umístěny děti od 3 do 18 let (popřípadě do 26 let), u nichž na základě vyšetření nebyly zjištěny závažné poruchy chování. Děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí ústavu. V dětském domově mohou být umístěny i nezletilé matky s dětmi. Dětský domov plní funkci výchovnou, vzdělávací a sociální.²⁰

Dětské domovy jsou dnes koncipovány jako dětské domovy rodinného typu. To znamená snahu přiblížit tuto formu ústavní péče co nejvíce klasické rodině. Každý dětský domov je rozdělen na tzv. rodinné buňky, kam je zařazeno šest až osm dětí. Rodinné buňky nejsou rozděleny podle pohlaví, věku ani národnosti. Sourozenci bývají obvykle zařazováni do jedné rodinné buňky. Denní program je také přizpůsoben tak, aby co nejlépe napodoboval rodinu. Samozřejmostí je zapojení dětí do běžných činností, jako je úklid prostor, pomoc při přípravě jídla atp. Kuchyň je samozřejmou součástí každé rodinné buňky. Zde děti společně s vychovatelkou připravují jídla.

V areálu dětského domova je také možné vybudovat tzv. byty pro zletilé nezaopatřené osoby. Jedná se o klasicky zařízené byty, které jsou odděleny od klasických rodinných buněk. Mladí lidé z dětského domova si tak mohou vyzkoušet, jaké je to bydlet sám a starat se o vlastní obživu. Je to takové bydlení „na zkoušku“, kdy jsou ještě „chráněni“ institucí, ale už si osvojují návyky, které budou potřebovat v běžném životě po opuštění ústavu.

I přes všechnu snahu však ani takováto koncepce nedokáže dítěti nahradit pravou rodinu. Dítě si nemůže vytvořit tak pevný vztah s vychovatelkami, které se u něj denně střídají.

²⁰ ČESKO. zákon č. 333/2012 Sb. ze dne 19. září 2012. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Dětský domov se školou

V dětském domově se školou jsou umístěny děti, u kterých byly na základě vyšetření zjištěny závažné poruchy chování a děti, které kvůli své duševní poruše vyžadují léčebnou péči. Děti se vzdělávají ve školách, které jsou součástí ústavu. Zpravidla zde jsou umístěny děti od 6 let do konce povinné školní docházky. Pokud se v průběhu školní docházky objeví výrazné zlepšení psychické poruchy svěřence, může být dítě zařazeno do školy, která není součástí dětského domova se školou. Pokud se u dítěte neobjeví zlepšení psychické poruchy po ukončení povinné školní docházky a není-li z tohoto důvodu možné, aby se dítě dále vzdělávalo na střední škole, popřípadě neuzavře pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu.²¹

Výchovný ústav

Výchovný ústav je zřizován pro děti starší 15 let, u kterých byly na základě vyšetření zjištěny závažné poruchy chování. Může zde být umístěno i dítě starší 12 let, u něhož se projevují tak závažné poruchy chování, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Součástí výchovného ústavu je zřízená základní nebo speciální škola. Součástí ústavu může být i zřízená střední škola.²²

2.3 Plánované reformy

V minulém roce se otázka umístování dětí do ústavní péče řešila na legislativní úrovni. Proměnou prošly dva zákony, konkrétně zákon o sociálně-právní ochraně dětí a zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. Ožehavým tématem byla snaha o zrušení některých ústavů. Zákonomárci chtějí do roku 2014 uzavřít kojenecké ústavy a snížit postupně počet dětských domovů. Děti by místo do ústavů byly umístovány do profesionálních pěstounských rodin. V návaznosti na tuto reformu bude v České republice potřeba až 500 nových pěstounů. Nyní je v Česku 34 kojeneckých ústavů. Pro představu, na konci roku 2011 bylo umístěno do kojeneckých ústavů a dětských domovů do tří let 1 428 dětí. Během celého roku bylo přijato dohromady 2 131 dětí. Nejčastější důvod umístění byl ze zdravotních

²¹ ČESKO. zákon č. 333/2012 Sb. ze dne 19. září 2012. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

²² ČESKO. zákon č. 333/2012 Sb. ze dne 19. září 2012. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

důvodů dítěte. Naopak propuštěno bylo 2 085 dětí. Více než polovina těchto propuštěných dětí se vracela zpět do původní rodiny.²³

Tato reforma vzbuzuje četné diskuze a odborníci na ni mají různý názor.

PhDr. Petra Vrtbovská, Ph.D, je ředitelkou Institutu náhradní rodinné péče, který provozuje občanské sdružení Natama. To se zaměřuje na vyhledávání a přípravu nových pěstounů. Je zastánkyní názoru, že ústavní péče by měla být výjimečná, protože dítě potřebuje primárně rodinu. Domnívá se, že dítě by mělo být umístěno do ústavní péče pouze v případech těžkého postižení, kdy je odkázáno na pomoc lékařských přístrojů. Dalším důvodem umístění do ústavu je, pokud je dítě nebezpečné sobě nebo svému okolí. Trvalé umístění dítěte do ústavu by nemělo, stejně jako v jiných státech, být dovoleno.

Výchovu malých dětí by měli obstarávat přechodní pěstouni a poté by dítě mělo přejít do náhradní rodiny. Náhradní pěstouni by dostali finanční odměnu 20 000 Kč měsíčně. Zde se nabízí otázka, zda by se lidé nestávali pěstouny pouze kvůli penězům. Paní doktorka Vrtbovská chápe pěstounství jako jiné zaměstnání, které máme rádi a také za něj pobíráme plat. Bere v potaz, že pěstouni jsou vybíráni pečlivě a jsou pravidelně školeni a kontrolováni. Pěstouni podle ní vykonávají práci podobně jako zdravotní sestřička v kojeneckém ústavu, avšak na rozdíl od nich svou práci nevykonávají v ústavu, ale doma. Zvláštní skupinu by představovaly postižené děti. Těch by se ujali pěstouni, kteří se specializují na děti s postižením. Předpokládá se, že tyto děti by neputovaly k adopci, nýbrž by zůstaly v pěstounské péči.²⁴

MUDr. František Schneiberg, specialista na sociální pediatrii z 1. lékařské fakulty UK nevidí v novele zákona pozitiva. Hlavní problém vidí v tom, že novela předpokládá přechodné pěstounství jako hlavní péči o děti bez rodiny. Dítě tedy za svůj život projde i několika pěstounskými rodinami. V tomto bodě vlastně novela popírá sama sebe. Novela má za cíl, aby dítě nebylo ústavně deprivováno a aby dítě navázalo pevné vztahy v rodině. To je však nemožné, pokud se dítě stěhuje od rodiny k rodině a je stále nuceno adaptovat se na nové prostředí. Od tohoto systému ustupují i státy, ve kterých již funguje. MUDr. Schneiberg dále pochybuje, zda jsou pěstouni schopni nabídnout postiženým dětem takovou péči jako některá ústavní zařízení (např. Jedličkův ústav).

²³ Činnost kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do tří let a dalších zařízení pro děti v roce 2011. [online]. 16. 10. 2012. [cit. 2012-12-03]. dostupné z: <http://www.vzd.cz/cinnost-kojeneckych-ustavu-detskych-domovu-pro-deti-do-tri-let-dalsich-zarizeni-pro-deti-v-roce-2011>.

²⁴ HRABICA, P. Pěstouni, či adoptivní rodina. *Můžeš: noviny o svépomoci zdravotně postižených*. 2012. č. 11. ISSN 1213-8908.

Marie Vodičková, předsedkyně Fondu ohrožených dětí, spatřuje v reformě také řadu rizik. Naskytá se zde otázka, kde chce stát najít vhodné pěstouny. Již teď víme, že pěstouni požadují především děti malé a zdravé. Ze své praxe paní Vodičková odhaduje, že asi 60 % pěstounů je velmi dobrých, 20 % vyhovujících a zbytek pěstounů láká pouze finanční odměna a touha ovládat. V posledním případě jsou děti v pěstounských rodinách týrány, dokonce i sexuálně zneužívány. Je zde zdůraznění toho, že pěstounství nelze brát jako jakékoli zaměstnání.

Stát by měl umět vytvořit lepší podmínky pro rodiny s dětmi. Odměny, které půjdou na odměny pěstounům, by mohly pomoci biologickým rodinám.²⁵

²⁵ JIRKŮ, Z. Šťastné děti? Ale kdepak... *Můžeš: noviny o svépomoci zdravotně postižených*. 2012. č. 11. ISSN 1213-8908.

3 DŮVODY UMÍSTOVÁNÍ DĚTÍ DO NÁHRADNÍ PÉČE

Podle zákona Zákon 359/1999 sb., o sociálně-právní ochraně dětí, mají na sociálně-právní ochranu právo děti:²⁶

- kterým zemřeli rodiče,
- jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti nebo rodičovská práva zneužívají,
- které vedou nemravný život – zanedbání povinné školní docházky, požívají alkohol, drogy nebo se živí prostitucí atp.,
- které páchají trestnou činnost nebo pokud dítě mladší patnácti let spáchá čin, který by byl jinak trestným činem,
- na kterých je páchána trestná činnost,
- které opakovaně utíkají od rodičů nebo jiných fyzických či právnických osob zodpovědných za jejich výchovu.

Sociálně-právní ochrana dítěte je chápána jako ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte a působení k nápravě nefunkční rodiny.

Výše zmíněné podněty mohou být důvodem ke sledování rodiny orgánem OSPOD, popřípadě až odebrání dítěte od rodiny.

Další důvody umístění dítěte do ústavní péče jsou tyto:

Špatný socioekonomický stav rodiny

Tento situace je patrná převážně v mnohočlenných rodinách, kde jsou oba rodiče nezaměstnaní a jsou příjemci sociálních dávek. V těchto nepříznivých finančních podmínkách jsou nuceni bydlet v malých garsonkách, na ubytovnách, popřípadě jsou bez domova. Tyto podmínky jsou nepříznivé pro zdravý vývoj a výchovu jedince, a proto bývají děti odebírány a umístěny do náhradní péče.

Špatné bytové podmínky

Špatné bytové podmínky obvykle úzce souvisejí s nepříznivým ekonomickým stavem rodiny. Pro příznivý vývoj dítěte je důležité zázemí a střecha nad hlavou. Je důležité, aby se doma dítě cítilo bezpečně, aby byl domov čistý a vybavený. Rodiče by měli být schopni toto zázemí pro dítě vybudovat. Byt, který není vhodný pro výchovu dítěte, vypadá nejčastěji

²⁶ ČESKO. zákon 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999. o sociálně-právní ochraně dětí.

takto. Stěny bytu bývají otlučené, špinavé, často jsou cítit kouřem. V místnostech mohou chybět dveře, pokud dveře nechybí, tak obvykle nemají kliky. Byt nebývá dostatečně vybaven – chybí nábytek, pokud se nějaký v bytě nachází, tak je rozbitý a špinavý. V takových bytech bývá obvykle odpojen přívod elektrické energie a neteče teplá voda.

Podle některých statistik je až 54 % dětí umístěno v ústavní péči ze sociálních důvodů. Z důvodu nepříznivých bytových podmínek je v ústavech umístěno 45 % dětí. Umístování dětí do náhradní péče pouze ze sociálních důvodů bývá často kritizováno. Stát by se měl více věnovat prevenci časté nepříznivé sociální situace rodiny.

Špatný zdravotní stav dítěte

Nezřídka se do ústavní výchovy dostávají děti trpící některým typem zdravotního postižení. Obvykle se tyto děti narodily jako nechtěné, z nesledovaných těhotenství, matkám s rizikovým chováním. V ústavní péči se setkáváme s dětmi s tělesnými, smyslovými, mentálními nebo kombinovanými postiženími. Dále jsou zde děti postižené fetálním alkoholovým syndromem. Toto postižení vzniká konzumací alkoholu matkou během těhotenství. Toto postižení se projevuje růstovou retardací, postižením mentálního vývoje, děti mají poruchy chování, objevují se u nich vady centrální nervové soustavy a vrozené poruchy srdce. U dítěte se po narození objevují abstinenční příznaky.²⁷

Špatný zdravotní stav rodičů

Dalším případem, který může nastat, je, že závažně onemocní rodiče dítěte a ti nejsou v danou dobu schopni se o dítě adekvátně postarat. I za těchto okolností je nutné zajistit dítěti náhradní výchovu.

Zanedbávání péče o dítě

*„Jde pravděpodobně o nejčastější formu špatného zacházení s dětmi v rodinách. Oběti zanedbávání, pokud nejde o nejtěžší formy zanedbávání, bývají společně s oběťmi psychického násilí nejhůře zjištělné. Děti jsou ohroženy často dlouhodobě, jeho důsledky mohou bez poskytnutí vhodné intervence vážně ohrožovat jejich růst a vývoj.“*²⁸ Dopady zneužívání pak většinou zjišťují odborníci, s nimiž děti přicházejí do blízkého kontaktu, jako například lékaři, učitelé, zdravotní sestry nebo sociální pracovníci.

²⁷ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

²⁸ KONVIČKOVÁ, M., BECHYŇOVÁ, V. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 35-36. ISBN 978-80-7367-392-5.

Konvičková rozlišuje 4 základní druhy zanedbávání:²⁹

- **fyzické** – neuspokojování fyzických potřeb dítěte,
- **výchovné** – neumožnění vzdělávání dítěte,
- **emoční** – neuspokojování citových potřeb dítěte,
- **zanedbávání zdravotní péče** – nechození na preventivní prohlídky, očkování.

Dále existují tyto specifické druhy zanedbávání:

- **Zanedbávání výživy** – jedná se o situaci, kdy rodič neposkytuje dítěti dostatek jídla a dítě během dne hladoví, popřípadě dostává jídlo nevhodné.
- **Zanedbání ošacení** – případy, kdy je zdraví dítěte ohroženo tím, že není oblečeno adekvátně k počasí. Dále nosí-li dítě oblečení, které je mu malé nebo velké, popřípadě špinavé nebo roztrhané.
- **Bezdomovectví** – zde se zdůrazňuje nutnost bezpečného domova, kde mohou děti vyrůstat a rozvíjet se. Toto není naplněno, pokud žijí na ulici, popřípadě se s rodiči často stěhují (obvykle bydlí u různých známých a příbuzných).
- **Zanedbávání vzdělávání** – situace, kdy děti neplní povinnou školní docházku.
- **Neadekvátní dohled** – se projevuje tak, že je dítě ponecháno bez dozoru na dobu, která neodpovídá jeho vývojovému stupni.
- **Zanedbání ochrany dítěte před nebezpečím z okolního prostředí** – případy, kde je patrné zanedbání prevence vzniku úrazu.

Týrání dítěte

Pojem „týrání dítěte“ v sobě zahrnuje **týrání tělesné**, tedy to, které má podobu fyzického násilí, **týrání psychické**, které má podobu emočního násilí a **sexuální zneužívání** dítěte.

Podle odhadů je v České republice týráno čtyřicet tisíc dětí. Přesné informace nejsou k dispozici, protože ve velké většině případů není týrání odhaleno a trvá celé dětství. Na následky týrání umírá v České republice okolo padesáti dětí ročně. Nejvíce ohroženy jsou pak děti kojeneckého a batolecího věku, protože jsou více zranitelné a naprosto bezbranné a nejsou schopny si samy přivolat pomoc. Je důležité všimnout si svého okolí a lidí v něm, protože zdraví a život týraných dětí závisí právě na všímavosti okolí a včasném oznámení skutečnosti.³⁰

²⁹ KONVIČKOVÁ, M., BECHYŇOVÁ, V. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

³⁰ *O týrání* [online]. [cit. 2012-12-03]. dostupné z: <http://www.fod.cz/tyrani.htm>.

V tomto kontextu se setkáváme s pojmem „cykličnost násilí“ neboli mezigenerační přenos násilí. *„Čím většího stupně násilí se rodiče dopouštějí na svých dětech, tím hrubější jsou tyto děti k sourozencům. Čím více jsou manželé hrubí na své manželky, tím hrubější je manželka na své děti. Násilí prožité v dětství a mající podobu „neškodného“ zneužívání se opakuje o generaci později. Míra následného násilí závisí na intenzitě a délce týrání a zneužívání.“*³¹

Ve společnosti se nacházejí osoby, které mají větší předpoklady k tomu, že budou týrat děti, ty označujeme jako tzv. rizikové dospělé. Na druhé straně existují děti, které se častěji stávají oběťmi týrání než ostatní, ty označujeme jako tzv. rizikové děti. V rámci prevence je nutné o těchto rizicích vědět a tyto jedince sledovat a popřípadě jim i nabídnout odbornou pomoc.

Tělesné týrání

Tělesné týrání se projevuje fyzickým násilím a způsobuje fyzickou bolest. Pachatel obvykle svou oběť surově bije rukama, opaskem nebo jinými předměty. Další formy jsou kopání, škracení, trhání vlasů, topení nebo pálení cigaretou. S malými dětmi pachatel silně třese, nebo s nimi hází do postýlky nebo po pokoji.

Měli bychom být na pozoru, pokud má dítě na sobě opakovaně modřiny, škrábance nebo jiné známky fyzického násilí nebo pokud dítě nosí dlouhé oblečení i za teplého počasí. Dalším signálem může být i to, že dítě chodí brzo do školy a naopak pozdě z ní odchází.

Následky tělesného týrání se mohou projevit tak, že je dítě v pozdějším věku agresivní a násilnické. Tyto děti také často trpí depresemi a mohou mít sebevražedné sklony.³²

Riziková dospělí jsou v tomto případě jedinci s výrazně agresivními rysy, lidé s neurotickými rysy, popřípadě trpící určitými psychickými nemocemi. Riziková dospělí jsou i alkoholici a toxikomani. Mladiství a nevyzrálí rodiče mají také větší sklony k tělesnému týrání dětí. Jednu ze skupin tvoří jedinci se zvláštním životním stylem – například členové některých sekt atp. Mezi rizikové děti řadíme děti mentálně nebo tělesně postižené. Dále to jsou děti, které jsou dráždivé, neklidné, zlostné nebo úzkostné.³³

³¹ BENTOVIM A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. s. 25. ISBN 80-7169-629-3.

³² TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí: Jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 43. ISBN 80-7178-503-2.

³³ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

Psychické týrání

Psychické týrání je hůře rozpoznatelné než tělesné týrání. Pachatel zde proti oběti nepoužívá svou fyzickou sílu, ale chová se tak, že negativním způsobem ohrozí duševní vývoj jedince. Pachatel chce obvykle v týraném jedinci vyvolat strach a tím s jedincem manipulovat. Citové týrání se projevuje jako slovní napadání, ponižování, častá a neodůvodněná kritika. Citové zanedbání se projevuje také nezájmem o dítě, rodiče si s dítětem nehrají a nekomunikují.

Psychické týrání můžeme rozdělit na 5 typů:³⁴

- Pohrdání – má podobu posměchu, ponižování či nadávek.
- Terorizování – projevuje se výhrůžkami k fyzickému násilí.
- Izolování – bránění k sociální interakci s ostatními jedinci, může se projevit i zavíráním dítěte v nějaké místnosti na delší dobu.
- Korumpování – nucení k nějakému nevhodnému chování – např. kouření, užívání alkoholu, drog, atp.
- Odpírání emoční opory – projevuje se ignorováním, až naprostým nezájmem o dítě.

Následky citového týrání se projevují uzavřeností jedince a nízkým sebevědomím. Jedinec špatně navazuje kontakty s dalšími lidmi, protože si nevytvořil citové pouto ke svému rodiči. Konflikty obvykle neumí řešit jinak než agresí. Často jsou jeho projevy nápodobou chování dospělých v jeho blízkém okolí.³⁵

Riziková dospělí jsou tělesně nebo mentálně postižení jedinci, kteří sami nestačí na výchovu jedince. Stejně jako u tělesného týrání to jsou alkoholici a narkomani a mladiství nevyzrálí rodiče. Dále to jsou rodiče v hmotné nouzi, mohou být nezaměstnaní a jsou těžko schopni uhájit i vlastní existenci. Dalším rizikem je i workoholismus rodičů, kteří upřednostňují pracovní zájmy nad rodinnými. Děti ohrožené psychickým zneužíváním jsou takové, které mají problém udržet si pozornost dospělého, jsou málo aktivní, pomalé, děti tělesně nebo mentálně postižené.³⁶

³⁴ LANGMEIER, J., KREJČÍKOVÁ D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

³⁵ TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí: Jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 42. ISBN 80-7178-503-2.

³⁶ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

Sexuální zneužívání

Obecně se dá říct, že se jedná o nepatřičné vystavování dítěte sexuálnímu kontextu. Sexuální zneužívání rozdělujeme na **kontaktní** a **nekontaktní**.³⁷

- Nekontaktní zneužívání – dítě je vystaveno takovým sexuálním praktikám, kdy nedochází k tělesnému kontaktu. Dítě je například nuceno sledovat pornografické nahrávky nebo masturbaci dospělého jedince. Do sexuálního zneužívání zařazujeme i verbální zneužívání, které se projevuje tím, že je dítě nuceno vyslechnout různé obscénní výrazy nebo popis sexuálních praktik.
- Kontaktní zneužívání – zde už je dítě vystaveno přímému tělesnému pohlavnímu kontaktu. Při kontaktním zneužívání dochází k pohlavnímu, orálnímu nebo análnímu styku mezi dítětem a dospělou osobou. Kontaktní zneužívání také zahrnuje hlazení nebo laskání prsou nebo pohlavních orgánů.

Pokud dochází k sexuálnímu zneužívání v rámci rodiny, mluvíme o tzv. incestu. Incestem rozumíme jakoukoliv sexuální aktivitu mezi osobami, které nemají povoleno uzavřít manželství. Konkrétně mezi dítětem a rodičem, nevlastním rodičem, náhradním rodičem, prarodičem a sourozenci.

Sexuální zneužívání v rodinách začínají pro dítě obvykle nenápadně. Rodič z počátku chce, aby se například dítě nezavíralo dveře na záchodě nebo při převlékání, čímž chce docílit, aby se dítě před ním nestydělo. Obvykle pod záminkou otevřenosti se dospělý před dítětem odhaluje a to samé chce i po dítěti. Poté dospělý nutí dítě sledovat vlastní masturbaci, k masturbaci posléze nabádá i dítě, zde ještě nedochází k fyzickému kontaktu. Dalším krokem už je zahrnutí fyzického kontaktu. Dospělý se dožaduje vzájemného hlazení, posléze i líbání, vyžaduje orální sex. Poslední fází už je samotný pohlavní styk, popřípadě anální sex.³⁸

Oběťmi sexuálního zneužívání bývají častěji dívky a pachatelé bývají častěji muži. Není výjimkou, že se matky k těmto situacím staví pasivně. Stává se, že vědí, že otec jejich dítěte zneužívá, ale z nepochopitelných důvodů tuto situaci přehlížejí.

Následky sexuálního zneužívání se objevují, i když bylo dítě zneužito jednou. Následky se často projevují v období dospívání a dospělosti, kdy zneužívání jedinci mají

³⁷ LANGMEIER, J., KREJČÍKOVÁ D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

³⁸ WEISS, P. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-716-9795-8.

problém při navazování intimních vztahů. Dalšími dlouhodobými následky mohou být deprese, úzkost, ztráta důvěry v okolí a špatné sebepojetí.

Rizikovní dospělí jsou jako u předešlých alkoholici a toxikomani. Jedná se především o starší muže, trpící nějakou sexuální úchylkou nebo jsou sexuálně hyperaktivní.

Rizikové děti jsou v drtivé většině děvčátka s výraznými ženskými tvary, které jsou svým chováním mazlivé, koketní a svádivé.³⁹

Je důležité zdůraznit, že za týrání a zneužívání v rodině není nikdy zodpovědné dítě, ale vždy je chyba na straně dospělého. Rodič musí vždy jednat v nejlepším zájmu dítěte. Jakýkoliv druh týrání nebo zneužívání je neomluvitelný.

³⁹ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE VÝZKUMU

V praktické části bakalářské práce se snažím nalézt odpověď na otázku „Jaké důvody umístění dětí do dětského domova se objevují v Dětském domově Dolní Čermná?“

K dosažení cíle jsem si zvolila tuto hlavní výzkumnou otázku:

- **Jaké důvody umístění dětí do dětského domova se objevují v Dětském domově Dolní Čermná?**

Z důvodu širokého záběru této otázky jsem hlavní výzkumnou otázku rozpracovala do následujících pěti specifických podotázek:

- **Z jakých socioekonomických a bytových podmínek dítě pochází?**
- **Jaký je zdravotní stav dítěte?**
- **Jaký druh zanedbávání je u dítěte patrný?**
- **Jaká existuje spolupráce dětského domova s rodiči dětí?**
- **Jaký zájem projevují rodiče o své děti, které jim byly odebrány?**

5 VÝBĚR RESPONDENTŮ

Mým cílem je vyhledat takové osoby, které podrobně znají případy dětí z daného dětského domova a denně s nimi přicházejí do styku. Z těchto důvodů vybírám respondenty záměrnou volbou.

Jako prvního jsem oslovila pana ředitele Dětského domova Dolní Čermná. Již v době mé praxe v dětském domově byl pan ředitel velmi ochotný a vždy mi poskytl potřebné informace. Když jsem ho požádala o poskytnutí informací jako podklad k bakalářské práci, byl mi velmi nápomocný. Pomohl mi při výběru případů k řešení. Bylo pro mě důležité, abych zpracovávala případové studie o dětech, se kterými jsem přišla do styku během praxe. Po poradě jsem zvolila 2 případy.

Jeden se týká chlapce, u nějž se objevuje velké množství druhů zanedbávání a týrání. Druhý případ se týká 4 sourozenců. Rozhodla jsem se zpracovat studii všech sourozenců z důvodu, že jejich situace je velmi podobná. Pan ředitel mi poskytl základní informace o všech daných dětech. Zároveň mi poskytl kontakty na další dvě pracovnice dětského domova, které by mohly být ochotné poskytnout mi potřebné podrobné informace. Jednalo se o vedoucí vychovatelku a o sociální pracovnici. Přislíbil mi též možnost nahlédnout do dokumentace dětí.

Poté jsem si domluvila schůzku s vedoucí vychovatelkou dětského domova. Paní mi velmi ochotně předávala všechny potřebné informace týkající se prvního případu.

O druhém případě mi poskytla cenné informace sociální pracovnice.

6 POUŽITÉ METODY

Pro svou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum. *„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je pomocí celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“*⁴⁰

Data jsem zpracovala do případových studií. *„V případové studii jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů. Zatímco ve statistickém šetření shromažďujeme relativně omezené množství dat od mnoha jedinců (nebo případů), v případové studii sbíráme velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. V případové studii jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. (...) Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům. Na konci studie se zkoumaný případ vřazuje do širších souvislostí.“*⁴¹ V případové studii badatel využívá veškeré dostupné metody sběru dat – rozhovory, analýza dokumentů. Případová studie vyjadřuje intenzivní a dlouhodobější výzkum v přirozeném prostředí.

V práci využiji konkrétně tyto výzkumné nástroje:

- **polostrukturované rozhovory** s vedoucími pracovníky a zaměstnanci dětského domova.

*„Z terminologického hlediska termínem interview označujeme takový rozhovor, který je moderovaný a prováděný s určitým cílem a účelem výzkumné studie.“*⁴²

*„Polostrukturovaný rozhovor (též rozhovor pomocí návodu, částečně řízený aj.) se vyznačuje tím, že má připraven soubor otázek/témat, který bude jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí. Mnohdy může tazatel formulace pokládaných otázek částečně modifikovat, nezbytné ale je, aby byly položeny všechny.“*⁴³

Rozhovory mi ochotně poskytli ředitel, vedoucí vychovatelka a sociální pracovnice Dětského domova Dolní Čermná. Rozhovory probíhaly v kancelářích dětského domova.

⁴⁰ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 17. ISBN 978-80-7367-313-0.

⁴¹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 104. ISBN 80-7367-040-2.

⁴² MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1.vyd. Praha: Grada, 2006. s. 156 ISBN 80-247-1362-4.

⁴³ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. s. 111. ISBN 978-80-247-3006-6.

➤ **Analýza dokumentů**

„Studium dokumentů znamená sledovat u zkoumaných fenoménů hlavně rozsáhlé i minulé časové úseky jejich vzniku a existence, na příčinách či tvůrcích již nezávislé. Dokumentem v sociálních výzkumech je produkt lidské činnosti vzniklý z jiných důvodů, než je řešený výzkumný problém, obvykle kvůli uchování či předání nějaké informace (to ale nemusí být podmínkou).“⁴⁴

Při analýze dokumentů si stanovujeme tzv. analytickou kategorii, což je soubor konkrétních dokumentů, v nichž se analýza provádí. Dále se stanovuje tzv. záznamová jednotka. To je určitá charakteristika (znak, prvek), která je v rámci analytické kategorie sledována. Dalším nástrojem je tzv. kontextová jednotka, která představuje širokou souvislost, ve které je záznamová jednotka vyhodnocována.⁴⁵

Jako analytické kategorie jsem si zvolila: Usnesení a rozsudek soudu o umístění dětí do ústavní péče a osobní spisy dětí.

Záznamové jednotky jsem si zvolila tyto: ekonomický stav rodiny, zdravotní stav dítěte, důvod ústavní péče, zanedbání dítěte, týrání dítěte.

Všechny dokumenty mi ochotně k nahlédnutí poskytl ředitel Dětského domova Dolní Čermná.

Použití těchto výzkumných nástrojů se mi jevilo jako nejvhodnější. Z etických důvodů není vhodné se ptát na tyto informace samotných dětí, a pokud byly do dětského domova umístěny v nízkém věku, některé náležitosti by si nejspíš nepamatovaly. Z výše uvedených dokumentů je možné velmi dobře vyčíst potřebné informace. Získané informace jsem měla možnost rozšířit o další informace z rozhovorů s lidmi, kteří s danými dětmi přicházejí denně do styku a jsou s jejich případy obeznámeni.

⁴⁴ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 125. ISBN 978-80-247-3006-6.

⁴⁵ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-3006-6.

7 POPIS DĚTSKÉHO DOMOVA DOLNÍ ČERMNÁ

S chodem organizace Dětského domova Dolní Čermná jsem měla možnost se poprvé seznámit v průběhu povinné čtrnáctidenní praxe. Organizace vypadá takto.

Dětský domov byl zřízen v roce 1954. Do dnešní podoby prošel řadou rekonstrukcí, aby zázemí odpovídalo novým zákonům. V letech 2008 – 2010 prošel dětský domov rozsáhlou přestavbou spolufinancovanou Evropským fondem pro regionální rozvoj. Zřizovatelem dětského domova Dolní Čermná je Pardubický kraj.

Dnes stojí v areálu tři domečky, ve dvou z nich sídlí 3 rodinné buňky. Ve třetím domečku se nachází kanceláře a společná jídelna. V jídelně se děti nestravují pravidelně, každá rodinná buňka má svoji kuchyň, kde si vaří. Samozřejmostí je, že si děti i sami uklízí a pomáhají s nejrůznějšími povinnostmi. Snahou dětského domova je vytvořit podmínky, které se co nejvíce podobají režimu v rodině. Děti tedy pravidelně vstávají do školy, odpoledne si dělají domácí úkoly a připravují se na další školní den. Po splnění těchto povinností mají děti osobní volno, kdy si mohou hrát, dívat se na televizi, jít na procházku atp. Děti také navštěvují nejrůznější kroužky. Jak jsem si všimla, tak mezi oblíbené patří především fotbal, tanec a skaut. Kromě tří rodinných buněk jsou zde zřízeny i byty pro zletilé nezaopatřené osoby. Dětský domov tedy odpovídá konceptu dětského domova rodinného typu.

V současné době pracuje v Dětském domově dolní Čermná 17 zaměstnanců. Konkrétně to je ředitel, který řídí chod celého dětského domova. Vedoucí vychovatelka, která dohlíží nad prací vychovatelek. O děti se stará dohromady 6 denních a 4 noční vychovatelky. Jedna pracovnice je ekonomka a zároveň vedoucí stravování, jeden zaměstnanec je údržbář a řidič. Jídlo vaří jedna paní kuchařka a o úklid kanceláří se stará uklízečka.

Klienty tohoto ústavu jsou děti od 3 do 18 let (případně až do 26 let, pokud se připravují na povolání), které byly na základě soudního rozhodnutí zařazeny do ústavní péče a nebyly u nich zjištěny závažné poruchy chování. Tyto děti jsou vzdělávány ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Děti jsou umístěny do jedné ze tří rodinných buněk. Pokud mají sourozence, obvykle se umísťují do jedné buňky. Kapacita jedné rodinné buňky je nejméně 6 a maximálně 8 dětí. Samozřejmostí každé buňky jsou oddělené dětské pokoje. Na každém pokoji bývají dvě až tři děti. Ze všech dětských pokojů se vchází do obývacího pokoje, kterému nikdo neřekne jinak než herna. Je to místo, kde se shromažďují děti spolu s vychovatelkami. V obývacím pokoji se nachází televize společně s DVD přehrávačem, počítač s připojením k internetu, rádio a několik skříněk s hračkami. Dále se zde nachází pohodlný gauč a velký jídelní stůl. Děti v dětském domově mají i zvířátka, v jedné rodinné

buňce mají rybičky a v druhé mají křečka; akvária jsou umístěna právě na herně. Součástí obývacího pokoje je kuchyňský kout. Kuchyň je vybavena klasicky, jako v každé domácnosti – je tu lednička, kuchyňská linka, sporák, mikrovlnná trouba, dřez a skříňky s nádobím a přístroje. Dále se zde nachází sociální zařízení, šatna, prádelna, úklidová místnost a služební pokoj, který slouží vychovatelkám.

Výhodou pak jsou tzv. byty pro nezaopatřené osoby, kde si dospělí jedinci, připravující se na povolání, zkouší samostatný život. Tito jedinci jsou v domově na základě písemné dohody.

Součástí komplexu je i poměrně rozlehlá zahrada, kde se nachází pískoviště, houpačky, trampolína a také ohniště, kde si děti v létě opékají buřty. Zahradu děti velmi rádi využívají a tráví zde volný čas.

Aktuálně je v Dětském domově Dolní Čermná umístěno 23 dětí, z toho 3 jsou už dospělé a bydlí samostatně v bytech pro zletilé nezaopatřené osoby. Důvody, proč jsou zde umístěny, jsou různé. Nejčastěji jsou tu děti z těchto důvodů:

- špatný socioekonomický stav rodiny a s tím spojené špatné bytové podmínky,
- alkoholismus rodičů,
- útěky dětí z domova,
- naprostá nefunkčnost rodiny,
- dítě trpící ADHD – rodiče nebyli schopni se o dítě postarat,
- mentální postižení,
- naprostý nezájem rodičů o dítě,
- týrání,
- zanedbávání.

8 PŘÍPADOVÉ STUDIE

Důvod, proč jsem si vybrala právě tyto jedince k vytvoření kasuistik, jsou následující. Chlapec v první kauze je klasickým případem týraného dítěte, jehož rodiče se o něho nestarají a vážně ho zanedbávají. Druhá kasuistika se týká čtyř sourozenců, kteří jsou umístěni do dětského domova z důvodu socioekonomické situace jejich matky, která má však zájem získat své děti zpět do péče a aktivně se o to snaží. V tomto případě jsem se rozhodla provést kasuistiku celé rodiny, protože situace všech sourozenců je velmi podobná.

Z důvodu citlivosti informací jsou veškerá jména v kasuistikách pozměněna.

8.1 Kasuistika č. 1

Marek – 10 let

Na základě rozhodnutí soudu je Marek od roku 2007 umístěn v Dětském domově Dolní Čermná společně se svým mladším bratrem. O 3 měsíce později jsou do téhož dětského domova umístěny i jeho dvě starší sestry.

Marek je tmavovlasý hoch středně vysoké, hubené postavy, který měl už od narození nelehký osud. Marek se narodil jako třetí dítě paní Marie. Po porodu je u Marka diagnostikována lehká mentální retardace. Sedět, chodit a mluvit začínal o několik měsíců později než jeho vrstevníci. O 2 roky později se Marii narodil další syn.

Matka je nezaměstnaná, pobírá sociální dávky. Marie byla v minulosti odsouzena k odnětí svobody s podmíněným odkladem za úvěrové podvody. Otec Marka, pan Jan, žije v jedné domácnosti s Marií. Jan je také nezaměstnaný. Oba rodiče značně konzumují alkohol. U Marka vzniká podezření na fetální alkoholový syndrom.

Od roku 2004 je rodina v evidenci OSPOD, a to z důvodu nedostatečné péče o děti. Dalšími důvody bylo nedodržování očkování a dalších lékařských podmínek.

V rodině začaly panovat velké neshody. Jan v opilosti opakovaně Marii bil. U těchto potyček byla přítomna i policie, kterou přivolali sousedé. Jednou došlo i k fyzickému napadení Marka otcem. Matka s Markem odjíždí k lékaři do nemocnice k ošetření. Chlapec je lékařem ošetřen s tím, že jsou nutné další návštěvy u lékaře, aby se chlapec doléčil. Matka se tímto neřídila.

V roce 2006 byl nad dětmi stanoven soudní dohled z důvodu sociálních poměrů v rodině – fyzické napadení Marka otcem. Děti zůstávají v péči matky, protože s Janem bylo dohodnuto, že nebudou nadále bydlet ve společné domácnosti a otec bude přispívat na výživné dětí.

V roce 2007 situace v rodině vygradovala a proběhlo řízení o výchově Marka a jeho bratra. Soud ustanovil předběžné opatření a chlapci byli umístěni do Dětského domova Dolní Čermná. Důvody toho opatření byly tyto. Matka nechává často děti u své známé a odjíždí mimo domov. U známé nejsou vhodné podmínky pro výchovu dětí, žena je nezaměstnaná a požívá alkohol. Matka byla upozorňována, aby u známé děti nenechávala. Marie uvedla, že se jedná vždy pouze o krátkou dobu, kdy si musí něco zařídit a nikdo jiný děti hlídat nemůže.

Obecní úřad uvedl, že se matka nezdržuje na místě trvalého bydliště. Matka odjela s dvěma dcerami mimo domov a své dva syny nechala ve svém bytě, kde na ně měla dohlížet známá. Matka v bytě nenechala žádné jídlo ani finanční prostředky pro zajištění svých dětí. Byt se nacházel ve špatných hygienických podmínkách, navíc zde byl odpojen přívod elektrické energie a v bytě byla zima. Chlapci byli velmi vyhladovělí, po bytě se pohybovali v oteplovacích soupravách. Žena, která měla děti hlídat, uvedla, že dětem vaří ve svém bytě a spát chodí děti domů. U této ženy byla také provedena prohlídka bytu. V tomto bytě panovaly podobně nepříznivé podmínky pro výchovu dětí jako v matčině bytě. V bytě byl taktéž odpojen přívod elektrické energie. Sousedé uvedli, že je z bytu často slyšet pláč dětí, které se zároveň dožadují matky.

Marek byl přihlášený do mateřské školky, kterou už ale delší dobu nenavštěvuje. Podle výpovědi učitelek se chlapec vyznačuje nepřizpůsobivým chováním a je nezvladatelný. Matce bylo proto doporučeno, aby nechala chlapce vyšetřit u odborného lékaře. Matka nikdy zprávu od lékaře nepředložila.

Z výše zmíněných důvodů je v zájmu dětí, aby byla jejich výchova sledována a kontrolována a z rozhodnutí soudu byli chlapci předáni do Dětského domova Dolní Čermná.

O tři měsíce později byly na základě rozhodnutí soudu předány do Dětského domova Dolní Čermná i obě Markovy sestry, z důvodu nedostatečné péče a zanedbávání školní docházky.

O čtyři měsíce později soud vznesl rozsudek a nařídil ústavní výchovu nezletilých dětí, aby byl zajištěn řádný vývoj a výchova nezletilých. Matka sice po dobu 4 měsíců navštěvovala své děti v dětském domově, děti však byly po návštěvě vždy rozrušeny. Matka měla k soudu donést nájemní smlouvu od bytu, kde chce s dětmi bydlet. Smlouvu nedodala, u soudu nebyla ani přítomna. U soudu nebyl přítomen ani otec, ten byl v té době ve vězení, ale

uvedl, že po výkonu trestu má zájem se na výchově dětí podílet. V té době neměl ani jeden z rodičů podmínky pro převzetí dětí do péče. O rok později byla matka zbavena rodičovské zodpovědnosti.

Do dětského domova byly děti přijaty zanedbané, projevovaly se u nich velmi bouřlivé počáteční projevy. Chlapci byli vyhladovělí, špinaví a měli po těle modřiny. Chlapci neměli osvojeny základní hygienické návyky, neuměli používat kartáček ani toaletu. Doma jedli pouze brambory a rohlíky, neznali ovoce, zeleninu, jogurty, piškoty atp. Chlapci v hojné míře používali vulgarismy. Ani jeden z bratrů neteskní po rodičích, ani nevolají matku. Adaptace na dětský domov trvala Markovi déle než jeho bratrovi. U Marka se objevil posttraumatický stresový šok. Když se někdo pokusil o fyzický kontakt s ním, stahoval se do obranné pozice, kdy si dával ruce před sebe nebo se choulil „do klubíčka“, třásl se a měl strach. V počátcích nechtěl spát, trpěl nočními záchvaty.

Z důvodu špatné adaptace byl Marek nejprve umístěn do přípravné třídy a teprve po adaptaci byl zařazen do základní speciální školy. Přejít z přípravné třídy do školy nebyl pro Marka lehký a zpočátku nechtěl do školy chodit. Marek má rád svůj režim a nerad ho mění. Obecně se v kolektivu nerad přizpůsobuje a často vyhledává konflikt. Používá vulgárních slov, výhrůžek a fyzicky napadá ostatní děti. S oblibou ničí věci, na kterých ostatním záleží a projevuje u toho radost.

Nerad se účastní společenských činností, vyhovuje mu individuální přístup. Nejradši má činnosti, kde je přítomen pouze on a jeden dospělý. Pokud není středem pozornosti, tak ji na sebe strhává. Na různé podněty reaguje s agresí a vulgarismy. Někdy je agresivní i bez vnějších příčin. Jeho chování je značně kolísavé a nepředvídatelné. Se svými sourozenci má ale vztah kladný. Velmi rád pomáhá na zahradě. Má rád hudbu, upřednostňuje hračky, které vydávají zvuky, a rád zpívá.

Psychiatrickým vyšetřením mu byla diagnostikována středně těžká mentální retardace. Prodělal psychickou a emoční deprivaci, je zde podezření na týrání v nukleární rodině. Sám o špatných zkušenostech nemluví. Je hyperaktivní a má poruchu výslovnosti. Často používá vulgarismy, které zná prý od otce. Je doporučeno věnovat Markovi individuální speciální přístup – Marek má osobní asistentku.

Dnes je na desetiletém Markovi znát velký pokrok. Marek již nepoužívá tolik vulgárních slov a chová se méně agresivně. Ví, jaké chování a jaká slova jsou vhodná. Je však

stále plný negativních emocí a jedná impulzivně. Je potřeba k němu přistupovat individuálně, klidně a trpělivě.

Matka byla zbavena rodičovské zodpovědnosti, přesto jí ředitel dětského domova umožňuje styk s dětmi. Dělá to především kvůli sestřám, které na matce lpí. Požaduje však dodržování určitých pravidel. Žádá především předchozí ohlášení své návštěvy a slušné chování. Matka to však vždy nedodržuje. Často dochází k neohlášeným návštěvám, popřípadě na ohlášenou návštěvu nedorazí. Při komunikaci se chová arogantně. Při návštěvách preferuje dcery, které si bere na procházky a nosí jim dárky. O své dva syny se zajímá spíše z nutnosti.

Otec dětí zbaven rodičovské zodpovědnosti není. O své děti začal projevovat zájem až po třech letech od umístění do dětského domova. Tvrdil, že má o své děti zájem, že je bude jezdit pravidelně navštěvovat a že hodlá požádat o svěřeni dětí do péče. To vše byly zatím pouhé sliby. Zatím proběhlo pouze pár krátkých návštěv u dětí a žádost o svěřeni dětí do péče také dosud nebyla podána.

8.2 Kasuistika č. 2

Sourozenci – Lukáš 7 let, Martin – 6 let, Tomáš – 5 let, Lucie – 3 roky

Na základě rozhodnutí soudu jsou od dubna roku 2012 umístěni sourozenci Lukáš, Martin, Tomáš a Lucie do dětského domova Dolní Čermná. Děti mají ještě jednu starší sestru Petru, která zůstala v péči rodičů. V té době byla matka na mateřské dovolené a otec byl ve výkonu trestu ve vězení. Všechny děti jsou od narození zdravé, bez známek zdravotního postižení. Matce byla v dětství nařízena ústavní výchova.

Rodina je od března roku 2007 v evidenci OSPOD. Protože matka v té době neměla kde bydlet, nastoupila do azylového domu pro matky s dětmi, kde však nevydržela bydlet ani jeden měsíc. Potom střídavě bydlela u známých a příbuzných. Ani po roce se její bytová ani finanční situace nezlepšila, proto na vlastní žádost předala Petru a Martina do kojeneckého ústavu, nejmladšího Tomáše si nechala ve své péči. O půl roku později si děti vzala zpět do své péče. Matka poté opět 2 roky střídavě bydlela u známých a příbuzných. V této době se jí narodila další dcera – Lucie. Otec dětí byl odsouzen k odnětí svobody. Tato situace byla neúnosná, a proto se v roce 2011 nechala matka, společně se svými pěti dětmi, opět ubytovat v azylovém domě. Zde byla ubytována asi půl roku. Na podzim téhož roku si totiž sehnala byt 1+1. V tomto malém bytečku bydlela společně se svými pěti dětmi, svou sestrou, její dcerou a se svou matkou.

Bylo zjištěno, že děti se často pohybují okolo domu bez dozoru, a to i v dopoledních hodinách, kdy má být Petra ve škole. Petra má ve škole mnoho zameškaných hodin, některé jsou neomluvené, dále nenosí školní pomůcky. Děti se venku pohybují nepřiměřeně oblečené a špinavé. Jejich hygienické návyky jsou minimální.

Byt, ve kterém rodina bydlela, se nacházel v dezolátním stavu. Byt byl poničený, zakouřený, zdi byly otlučené a špinavé, na dveřích chyběly kliky. V bytě byl odpojen přívod elektrické energie a netekla teplá voda.

V únoru byla rodina soudně vystěhována z bytu z důvodu neplacení nájemného. Dluh se vyšplhal na několik desítek tisíc.

Matka na úřadu slíbila, že podá zprávu o tom, jak bude tuto situaci řešit. Matce bylo nabídnuto, že jí úřednice pomohou obvolat azylové domy. Tímto způsobem azylový dům, který by matku s dětmi přijal, sehnali, bylo však nutné, aby se tam matka zastavila osobně. Předběžně bylo dojednáno, že matka do azylového domu nastoupí. Matka však v domluvený termín do azylového domu nenastoupila a byt, o který je značný zájem, jí už nemohli držet.

Později přišla matka opět na úřad, kde sdělila, že je v tíživé životní situaci a nemá kde bydlet. Sama požádala, aby byly její děti umístěny do dětského domova. Žádala ale, aby nejstarší Petra zůstala v její péči, s výchovou by jí byli ochotni pomoci její sestra a švagr.

Z těchto důvodů bylo v dubnu roku 2012 soudem vydáno předběžné opatření, a to vzhledem k nestabilitě rodiny, dlouhodobým finančním a bytovým problémům, s ohledem na zprávu ze školy a vyšetření OSPOD, byl k soudu podán podnět na výchovné opatření. S ohledem ke skutečnosti, že matka sama žádá o umístění do dětského domova, je toto jediným možným řešením, protože je narušen příznivý vývoj dětí. V den rozhodnutí soudu byly děti předány do Dětského domova Dolní Čermná, protože je nutné, aby děti byly vychovávány ve vhodném prostředí.

Rozsudek s nařízenou ústavní výchovou byl vydán v červnu roku 2012. Rozsudek se týkal pouze Lukáše, Martina, Tomáše a Lucie. Případ Petry se projednával zvlášť. Děti byly svěřeny do péče Dětského domova Dolní Čermná, protože matka neměla ani nejzákladnější podmínky pro zabezpečení dětí – matka nemá kde bydlet a nemá ani finance na obstarání obživy.

Děti se na prostředí dětského domova adaptovaly celkem rychle. Úměrně jejich věku se dařilo zlepšovat jejich samostatnost. Největší posun byl znát u nejmladší Lucie, která byla přijata v plenkách, s dudlíkem a kojeneckou lahví. Po dvou měsících dudlík ani kojeneckou láhev nepotřebovala, plenky nosila pouze v noci.

Dětem se občas stýská a Lucie chce k matce.

Lukáš a Martin byli vyšetřeni v pedagogicko-psychologické poradně. Oběma bylo doporučeno, aby příští školní rok navštěvovali přípravný ročník.

Dnes je v přístupu matky k povinnostem vidět patrné zlepšení. Matka je společně s Petrou ubytovaná v azylovém domě. V azylovém domě matku pracovnice chválí. Velmi kladně je matka hodnocena v tom, že se naučila hospodařit s penězi a vařit vhodná jídla. Matka často volá do dětského domova a mluví s dětmi, v domově je pravidelně navštěvuje. Děti byly několikrát na návštěvě u matky v azylovém domě.

Otec už byl propuštěn z výkonu trestu a byl na návštěvě u matky v azylovém domě, s dětmi se prozatím neviděl.

9 ZÁVĚRY VÝZKUMU

Hlavním cílem praktické části bylo zjistit, z jakého důvodu jsou umístěny děti do Dětského domova Dolní Čermná. Vypracovala jsem dvě případové studie. Osudy dětí se v nich v mnoha aspektech liší, ale i tak v nich lze nalézt společné znaky. Dílčím cílem bylo nalézt odpovědi na následující otázky.

Z jakých socioekonomických a bytových podmínek dítě pochází?

Rodiče Marka z prvního případu byli nesezdaní. Matka i otec byli nezaměstnaní a pobírali sociální dávky a oba mají kriminální minulost. Oba rodiče často konzumovali alkohol. Byt, ve kterém matka s dětmi žila, se nacházel ve špatných podmínkách. V bytě byla zima a byl zde odpojen přívod elektrické energie. Matka své syny často opouštěla a nechávala je na starosti nezodpovědné známé.

Rodiče sourozenců z druhého případu jsou taktéž nesezdaní. Matka byla v době umístění dětí do dětského domova na mateřské dovolené, otec byl ve výkonu trestu ve vězení. Matka měla dlouhou dobu nevyřešené bytové podmínky. Nejprve bydlela v azylovém domě, tam však dlouho nevydržela a dále bydlela střídavě po příbuzných a známých. Později si pronajala byt, který se ale nacházel v dezolátním stavu, byl špinavý, zakouřený a poničený. Byl zde odpojen přívod elektrické energie a netekla teplá voda. Matka byla z tohoto bytu nakonec vystěhována, protože dlužila na nájemném.

V obou případech vidíme shody, rodiče s obou rodin byli nezaměstnaní, nebyli manželé a alespoň jeden z rodičů měl kriminální minulost. Byty obou rodin Neposkytovaly přijatelné podmínky pro zdravý vývoj dítěte.

Jaký je zdravotní stav dítěte?

Markovi byla po narození diagnostikována lehká mentální retardace, později lékaři diagnostikují fetální alkoholový syndrom. Nynější vyšetření ukazují na středně těžkou mentální retardaci chlapce.

Všichni sourozenci z druhého případu nevykazují známky žádného zdravotního postižení.

Jaký druh zanedbávání je u dítěte patrný?

U Marka pozorujeme následující typy zanedbávání. **Zanedbávání emoční** – Marek po matce neteskní, tudíž pravděpodobně neuspokojovala citové potřeby dítěte. **Zanedbání zdravotní**

péče – matka s Markem nedocházela na lékařské prohlídky, ani na očkování. **Zanedbání výživy** – matka často opouští byt, ve kterém nenechává jídlo, či finanční prostředky na koupi jídla pro své děti. Děti byly zvyklé jíst pouze brambory, neznaly ovoce, zeleninu, piškoty atp. **Neadekvátní dohled** – matka často odjížděla mimo domov. Svě děti sice nechávala na starosti své známé, ta ale nebyla příliš zodpovědná, mimo jiné také často holdovala alkoholu a o děti se nestarala. U Marka bylo prokázáno i **tělesné týrání** ze strany otce.

U sourozenců jsou patrné následující typy zanedbání. **Neadekvátní dohled** – děti se často pohybovaly okolo obydlí bez dozoru. **Zanedbání ošacení** – děti se venku pohybovaly oblečeny neadekvátně počasí, oblečení bylo špinavé. **Bezdomovectví** – matka se s dětmi často stěhovala, někdy neměla ani kde bydlet.

Jaká existuje spolupráce dětského domova s rodiči dětí?

Komunikaci mezi rodiči a dětmi zprostředkovává v největší míře sociální pracovnice domova. Snaží se navrhnout plán, podle kterého mají rodiče postupovat, pokud chtějí dostat dítě zpět do vlastní péče. Rodiče mohou svým dětem do dětského domova volat a po předchozí domluvě se zde s nimi mohou i scházet.

Možnost návštěv a kontaktu s dětmi je umožněna i matce Marka, přestože byla zbavena rodičovské zodpovědnosti. Sestry Marka na matce lpí a ředitel domova nechce tento vztah narušovat. Požaduje však striktní dodržování předem stanovených pravidel.

Jaký zájem projevují rodiče o své děti, které jim byly odebrány?

Jak již bylo řečeno, matka Marka byla zbavena rodičovské zodpovědnosti, ale své děti v domově občas navštěvuje. Při kontaktu věnuje větší pozornost svým dcerám, o syny se spíše nezajímá. Otec dětí se ozval po třech letech od jejich umístění do dětského domova. Tvrdil, že má o své děti zájem a že hodlá zažádat o svěřeni do péče. Zatím to však byly pouze plané sliby. Otec dětí v domově navíc nenavštěvuje nijak pravidelně, tudíž nárok na svěřeni dětí do jeho péče se snižuje.

Matka sourozenců udržuje pravidelné styky s dětmi. Pravidelně do dětského domova telefonuje a jezdí tam na návštěvy. Matka nyní bydlí se svou nejstarší dcerou v azylovém domě, kam za ní jezdí děti na pobyty. Matka je v azylovém domě chválena – naučila se hospodařit s penězi a vařit. Před nedávnou dobou byl z vězení propuštěn otec sourozenců. S dětmi se zatím neviděl, ve styku byl pouze s matkou. Pokud nyní otec správně zafunguje a vytvoří vhodné podmínky, je zde naděje, že jim budou děti svěřeny zpět do péče.

I když jsou oba případy rozdílné, můžeme u obou z nich sledovat některé společné znaky. Obě rodiny se nacházely v nepříznivých finančních podmínkách – rodiče byli nezaměstnaní bez bytového zázemí. V obou případech je patrný nějaký druh zanedbání. Zdravotně postižený je pouze chlapec v první kasuistice, ale z rozhovorů a vlastní zkušenosti z praxe z domova vím, že zdravotní postižení se neobjevuje pouze u Marka.

Myslím, že by se v naší společnosti mělo věnovat prevenci vzniku těchto nepříznivých podmínek. Jak již bylo řečeno, do špatné ekonomické situace se dostávají hlavně mladé rodiny. Myslím, že stát by měl mladé rodiny více podporovat, například jako v minulosti výhodnými novomanželskými půjčkami. Tím by se mohl zvýšit počet úplných rodin, které by měly bytové zázemí a tím i vhodné podmínky pro výchovu svých dětí. Dále by stát měl více pracovat s matkami, u kterých je možnost, že se nebudou umět o své dítě postarat (například matky, které prošly ústavní výchovou). Na matce sourozenců z druhé kasuistiky je patrné, že má o své děti zájem, jen v danou chvíli nevěděla, jak se má o děti starat. Jedním z důvodů mohlo být i to, že sama prošla ústavní péčí. Pokud to neohrožuje život dítěte, měla by být matce poskytnuta odborná pomoc s péčí o dítě. Odebrání dítěte z rodiny by mělo být až krajním řešením.

10 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, z jakých důvodů jsou děti umísťovány do dětských domovů. Práce je rozdělena na 2 části – na část teoretickou a část praktickou.

V teoretické části jsem uvedla některé základní pojmy z oblasti náhradní péče. Objasnila jsem pojem rodina a uvedla její funkce, které jsou nutné pro zdravý vývoj jedince. Další kapitola jsem věnovala pojmu náhradní péče. Uvedla jsem druhy institucionální a druhy náhradní rodinné péče a rozdíl mezi nimi. V poslední kapitole uvádím důvody umístění dětí do náhradní péče.

Cílem praktické části bylo zjistit, jaké jsou důvody umístění dětí do Dětského domova Dolní Čermná. Jako design kvalitativního výzkumu jsem zvolila případovou studii a výzkumné nástroje jsem použila polostrukturované rozhovory a metodu analýzy dokumentů. Jedna kapitola je věnována charakteristice Dětského domova Dolní Čermná, kde výzkum probíhal. Domnívám se, že se mi podařilo zodpovědět všechny otázky, které jsem si stanovila.

V obou případových studiích jsem našla několik společných znaků. Značná souvislost je v oblasti socioekonomické situaci rodiny a v bytových podmínkách, z nichž děti z obou případů pocházely. Špatná finanční situace rodiny dále ovlivňuje prostředí, ve kterém dítě žije. To už je jen další krok k dalšímu zanedbávání potřeb dítěte. Stát by se měl mnohem více snažit pomáhat mladým rodinám s dětmi a tím minimalizovat zanedbávání dětí plynoucí ze špatné ekonomické situace rodiny. Mohlo by to být efektivnější než placení profesionálních pěstounů a jejich školení.

Z výzkumu je dále patrné, že děti z dětských domovů nebývají sirotci. Ve většině případů rodiče mají, ti se však z nejrůznějších důvodů o své děti nedokáží nebo nechtějí starat. Stává se, že děti po předchozích hrůzných zážitcích ze svých rodin ani netouží po rodině nové a jsou vlastně spokojeni v dětském domově. Proto se opravdu nestává, že by u bran dětských domovů seděly děti a smutně koukaly na dospělé, aby si je vzaly do péče. V tomto kontextu velmi oceňuji práci vychovatelek v dětských domovech. Bývají to silné osobnosti, které dokáží rozdělovat lásku své vlastní rodině a také dětem v dětském domově.

11 BIBLIOGRAFIE

BENTOVIM A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. s. 25. ISBN 80-7169-629-3.

DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 104. ISBN 80-7367-040-2.

KONVIČKOVÁ, M., BECHYŇOVÁ, V. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 35-36. ISBN 978-80-7367-392-5.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

LANGMEIER, J., KREJČÍKOVÁ D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychické deprivace v dětství*, 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

MATEJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pečovatele*. 1. vyd. Praha: Portal, 1999. ISBN 80-717-8304-8.

MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: Slon, 1999. s. 17. ISBN 80-85850-76-1.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. s. 156. ISBN 80-247-1362-4.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. s. 111. ISBN 978-80-247-3006-6.

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7376-318-5.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 17. ISBN 978-80-7367-313-0.

TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí: Jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 43. ISBN 80-7178-503-2.

WEISS, P. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-716-9795-8.

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 15. ISBN 978-80-262-0065-9.

Periodika

HRABICA, P. Pěstouni, či adoptivní rodina. *Můžeš: noviny o svépomoci zdravotně postižených*. 2012. č. 11. ISSN 1213-8908.

JIRKŮ, Z. Šťastné děti? Ale kdepak... *Můžeš: noviny o svépomoci zdravotně postižených*. 2012. č. 11. ISSN 1213-8908.

Legislativa

ČESKO. zákon č. 94/1963 Sb. ze dne 20. března 2012. o rodině.

ČESKO. zákon č. 333/2012 Sb. ze dne 19. září 2012. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

ČESKO. zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999. o sociálně-právní ochraně dětí.

NEW YORK. Úmluva o právech dítěte. in: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>. článek 3. odst. 1. 1989.

Internetové zdroje

Činnost kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do tří let a dalších zařízení pro děti v roce 2011. [online]. 16. 10. 2012. [cit. 2012-12-03]. dostupné z: <http://www.vzd.cz/cinnost-kojeneckych-ustavu-detskych-domovu-pro-deti-do-tri-let-dalsich-zarizeni-pro-deti-v-roce-2011>.

O týraní [online]. [cit. 2012-12-03]. dostupné z: <http://www.fod.cz/tyrani.htm>.

Statistická ročenka ČR 2011 [online]. 12. 10. 2012 [cit. 2013-01-10]. dostupné z: <http://www.vzd.cz/statisticka-rocenka-cr-2011>.